

19. YÜZYIL AVRUPA SANATININ DANS EDEN HEYKELLERİ

Sibel ALMELEK İŞMAN ¹

ÖZET

Dans, asırlardır, insan yaşamının vazgeçilmez bir ögesi olmuştur. Ressam ve heykeltıraşların, dans adımlarının dinamik doğasını gerek tuvalde, gerek taşta, aynı coşkuyla yarattıkları izlenimdir. Yunan ve Roma mitolojilerinde danslarıyla dikkat çeken Kharitler, Nymphalar, Bakhanteler ve Satirler, sanatçılara esin kaynağı olmuşlardır. Sanatçıların yaşadıkları dönemin önemli dans ustalarını da eserlerine yansıttıkları görülmektedir. Bu çalışmada, Yeni Klasikçilik ve Romantizm gibi uzun soluklu, Gerçekçilik ve İzlenimcilik gibi kısa süreli ancak etkili akımları, kendi içinde yaşatması nedeniyle, Avrupa sanatında ilginç bir zaman dilimi olan 19. yüzyıldaki dans eden heykeller incelenmiştir. 19. yüzyıldan önceki ve sonraki dönemlerde, dansı canlandıran heykel örneklerinden de söz edilmiştir. Resim ve heykel sanatlarının dans konusuna yaklaşırken izledikleri yolun benzerlik ve farklılıkları kısaca değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Avrupa sanatı, 19. yüzyıl, heykel, dans

Almelek İşman, Sibel. "19. Yüzyıl Avrupa Sanatının Dans Eden Heykelleri". *idil* 4.16 (2015): 17-38.

Almelek İşman, S. (2015). 19. Yüzyıl Avrupa Sanatının Dans Eden Heykelleri. *idil*, 4 (16), s.17-38.

¹ Yrd. Doç. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, İzmir, sibel.almelek(at)deu.edu.tr

THE DANCING SCULPTURES OF THE 19TH CENTURY EUROPEAN ART

ABSTRACT

Dance has been an indispensable element of human life for centuries. Painters and sculptors have created the dynamism of dance steps either on the canvas or stone with the same excitement. Charits, Nymphs, Bacchantes and Satyrs, the Greek and Roman mythological figures who attract attention with their dances have been a source of inspiration for artists. In this research, the dancing sculptures of the 19th century which is an interesting period in European art because of its witnessing of long term styles like Neoclassicism and Romanticism and short term movements such as Realism and Impressionism are examined. Examples of sculptures which brings dance to life before and after the 19th century have also been mentioned. The likenesses as well as dissimilarities in the way the arts of painting and sculpture approach to the theme of dance has been briefly evaluated.

Keywords: European art, 19th century, sculpture, dance

Dans, asırlar boyunca, sanatın diğer dalları gibi, insan yaşamının vazgeçilmez öğelerinden biri olmuştur. Bedeni özgürleştiren, ruhu yücelten, bireysel ve toplumsal anlamda önemli bir iletişim aracı olan dans, görsel sanatçılara renkli bir esin kaynağı sunmuştur. Ressamların ve heykeltıraşların yaratımlarında, çeşitli dans ve dansçıların izlerine rastlanabilir. Mitolojik, dinsel ya da gerçek kahramanların, tek ya da birlik halinde, sevinç ya da hüznle, bedenlerini müziğin eşliğine teslim ettikleri görülebilir.

Avrupa sanatında 19. yüzyıl, Yeni Klasikçilik ve Romantizm gibi uzun soluklu, Gerçekçilik ve İzlenimcilik gibi daha kısa süreli ama yine yoğun etkili akımları kendi içinde yaşattığı için, ilginç bir dönem olarak sanat tarihindeki yerini almıştır. 19. yüzyıl Avrupa sanatının dans eden heykelleri, gerek mitolojik çağrışımları, gerek dans tarihinin önemli isimlerini yaşatması nedeniyle, izlenmeye değer bir grup oluşturmaktadır. Aynı yüzyılın içinde, farklı üslupların çatısı altında, heykel ve dans sanatları buluşmuştur.

Yeni Klasikçilik, Barok ve Rokoko üsluplarına karşı bir tepki olarak Roma’da gelişmiş, Avrupa’nın geneline ve Yeni Dünya’ya kadar yayılmıştır. Kaynakları ve sınırları daha belirsiz olan Romantizm, Yeni Klasikçilik ile amaç konusunda buluşmak ile birlikte, akılcılıktan uzaklaşıp daha öznel bir ifade ortaya koymuştur (Reynolds, 1991: 1-2).

Herculaneum ve Pompeii kazıları, tıpkı mimaride olduğu gibi, heykeltıraşların düşüncelerinde de, İlkçağ ölçülerine karşı bir tutkunun doğmasına neden olmuştur. Kuramsal temeller, kurallar ve “Arkeolojik klasisizmin” doğuşu, Almanların, İngilizlerin ve İskandinavların öncülük ettikleri Roma’da gerçekleşmiştir. Yapılan kazılar sırasında ortaya çıkan sayısız eser, sanatçıların gözleri önünde İlkçağ’ın yeniden canlanmasını sağlamıştır (Claudon, 1988: 116).

Heykel, hem pratik hem de estetik nedenlerle, 19. yüzyıl Avrupa sanatında özel bir yere sahiptir. Yeni Klasikçi heykeltıraşlar, taşın kalıcı ve değişmez doğası gereği, Yeni Klasikçi ressamı göre çok daha fazla, antik Yunan ve Roma orijinal eserlerini kopyalama şansı bulmuşlardır. Antik dönem eserlerinin en yüksek derecede mükemmellik ve erdemlilik sunduğunu düşünen 19. yüzyıl sanatı, antik Yunan formlarının çağdaş düşünceleri yansıtabileceğini öne sürmüştür. Yunanlıların, Asurlular ve Mısırlıların ilkel ve bir amaca hizmet etmeyen sanatlarını alıp, onlara anlam ve ruhsallık kattığına inanılmıştır. Uçarı ve mantıksız olarak gördükleri Rokoko sanatına tepki duyan sanatçılar, antikitenin örneklerini sunduğu saflık, asalet ve hakikat gibi estetik değerleri yeniden yaratmaya çalışmışlardır. Bundan başka, eskiye ait formların tekrar canlandırılmasında, sanat ile birlikte toplumun da arındırılması gibi ahlakî bir misyon da gözetilmiştir. Heykeltıraş,

insanın ruhsal ihtiyaçlarını, en saf duygularını hatta en gizli arzularını, manevi ve zihinsel güzellik ile ilgili düşünceleriyle birlikte yorumlayacaktır (Reynolds, 1991: 29).

Fransız eleştirmen ve romancı Théophile Gautier (1811-1872), 1866 yılında Romantizm ile ilgili bir ölüm yazısı kaleme aldığında, heykelin bu sanat akımına katılmadaki başarısızlığını da değerlendirmiştir. Saf ve yüce bir sanat olan heykelin, antik geleneğin içinde serpildiğini ve ondan her uzaklaştığında yozlaştığını ifade etmiştir. Gautier'in heykelin klasik karakteriyle ilgili görüşlerini, bir önceki yüzyılda, Alman sanat tarihçisi ve arkeolog Johann Joachim Winkelmann (1717-1768) ve İngiliz ressam Sir Joshua Reynolds (1723-1792) da paylaşmıştır. Ancak Romantizm, karmaşık bir olgudur. Romantik tavrın materyalizmin karşısına ruhsallığı koyması nedeniyle temelde heykelin Romantik olarak değerlendirilmesi zor görünse de, Romantizm bazı yönleriyle dönemin heykel anlayışını etkilemiştir. Tutkunun özgür bir şekilde ifadeye kavuşturulması, akıldan ziyade duylara hitap edilmesi, delilik gibi uç noktalardaki zihinsel durumların keşfedilmesi, kahramanlara hayranlık duyulması, bilinmeyenin yüceltilmesi ve grotesk figürlerle, şehit ve dahilerin öne çıkması gibi Romantik özellikler heykele de esin kaynağı olmuştur (Murray, 2004: 1029).

Yeni Klasikçi heykel ustalarından biri olan Danimarkalı sanatçı Bertel Thorvaldsen (1770-1844) dans konusuna yakın bir ilgi duymuştur. 1817 tarihli *Dansçı* adlı eserini (**Resim 1**) Prens Esterházy için yapan Thorvaldsen, dansçının hafif adımlarını başarıyla yansıtmış, neşeli ve hareketli olma halini ifade edemediği yönündeki eleştirilerin aksini ispatlamıştır. Pompeii kentindeki duvar resimlerini ve dans eden Bakhanteleri yansıtan rölyefleri tanıyan sanatçının yarattığı dansçılar, klasik hatları ve fırl fırl dönen etekleriyle, zengin antikitenin kızlarıdır. Ancak onlar, aynı zamanda Baron Schubart'ın bir mektubunda "*o kadar tatlılar ve o kadar güzel dans ediyorlar ki, onlarla dans etmek gerçekten büyük bir zevk*" sözleriyle anlattığı İtalyan köylü kızlarına da yakındırlar (Stewart, 2003: 390).

Resim 1: Bertel Thorvaldsen, *Dans Eden Kız*, 1817.

Thorvaldsen, *Helikon'da Dans Eden Musalar* (1844 sonrası) adlı eserinde **(Resim 2)** mitolojik karakterler arasında dansıyla dikkat çeken iki grup kadını betimlemiştir. Bunlardan bir tanesi Musalar, diğeri ise Kharitlerdir.

Resim 2: Bertel Thorvaldsen, *Helicon'da Dans Eden Musalar*, 1844 sonrası.

Musaların sayıları önceleri belli değildir; Kharit'ler ve Hora'lar gibi üç tane oldukları söylenirken, sonradan sayıları dokuza çıkmıştır. Hesiodos'a göre şu adları taşırlar: Kleio, Euterpe, Thalia, Melpomene, Terpsikhore, Erato, Polyhymnia, Urania ve Kalliope. Yunanlıların her Musayı belli bir işin temsilcisi olarak göstermeleri, sonraki zamanlarda gerçekleşmiştir. Kleio, kahramanlık destanı ve tarih; Euterpe, şiir; Thalia, komedy; Melpomene, tragedy; Terpsikhore, kithara ve dans; Erato, aşk şiiri; Polyhymnia, şarkı ve şiirler; Urania astronomi ve Kalliope ağıt şiiri Musasıdır (Necatigil, 1969: 101).

Zeus ve titan Mnemosyne'nin kızları olan Musalar, Yunanistan'daki Helikon Dağı'nda yaşarlar. Güneş tanrısı Helikon Dağı'nın üzerinden geçerken bir festival düzenlenir. Bu anı canlandıran Thorvaldsen, rölyefin ortasındaki küçük tepede Kharitlere de yer vermiştir. Üç Zarafet adıyla da anılan Kharitler, tıpkı Musalar gibi Zeus'un kızlarıdır (www.thorwaldsensmuseum.dk, 16 Haziran 2014).

Fransız heykeltıraş Jean Auguste Barre (1811-1896), yaşadığı dönemin önemli kadın dansçıları yontularına konuk etmiş, onların zarafetini bronzla ustalıkla buluşturmuştur. Barre, 1837 yılında gerçekleştirdiği *Fanny Elssler* (**Resim 3**) adlı eserinde, 1810-1884 yılları arasında yaşamış olan Avusturyalı Romantik balerin Fanny Ellsler'i kastanyetlerle dans ederken göstermiştir.

Resim 3: Jean Auguste Barre, *Fanny Elssler*, 1837.

Elssler, Jean Coralli'nin 1836 yılında sahnelenen *Le Diable Boiteux* balesinde canlandırdığı Florinda karakterinin ünlendirdiği bir İspanyol halk dansı olan Cachuchayı yapmaktadır. Barre'ın heykelleri öyle başarı kazanmıştır ki, hediyeelik eşya olarak baskıları yapılmış, süs olarak şamdan ve saatlerin üzerinde yer almıştır. Barre, başka Romantik dansçıları da kariyerlerinin doruğunda heykellerine taşımış; Emma Livry (1842-1863) *Le Papillon*, Marie Taglioni (1804-1884) ise *La Sylphide* balesinde dans ederlerken sanatçının dikkatini çekmişlerdir. Viyana'da doğan, anavatanı Avusturya'yı erken yaşta terkedip İtalya'ya yerleşen Elssler, Berlin, Paris ve Lonra gibi Avrupa'nın önemli kültür başkentlerinde sahneye çıkmıştır. Danstaki başarısı, onun modayı da yönlendirmesini sağlamıştır. Cachuhayı, boyun çizgisini ve eteğinin kenarlarını siyah dantelin süslediği pembe bir elbise ile dans etmiştir. Saçına taktığı beyaz kamelya, Romantik dansçının bir sembolü haline gelmiştir (www.vam.ac.uk, 4 Mayıs 2013).

Barre, *La Sylphide'de Marie Taglioni* (1837) (**Resim 4**) adlı eserinde, 1830 yılında İtalyan dansçı ve koreograf Carlo Blasis tarafından geliştirilen parmak ucunda dans tarzının ilk ustası olan Taglioni'yi yansıtmıştır. İtalyan dansçı ve koreograf Filippo Taglioni'nin kızı olan sanatçı, Avusturyalı Elssler ve İtalyan Carlotta Grisi'nin (1819-1889) yanı sıra, Romantik dönemin başarılı prima balerinleri arasında anılarak tarihe geçmiştir (Yeşiltaş, 2011: cilt 2, 272).

Resim 4: Jean Auguste Barre, *La Sylphide'de Marie Taglioni*, 1837.

Barre, 1861 tarihli *Emma Livry* (**Resim 5**) adlı eserinde, Taglioni'nin kendi yerine yetiştirmek istediği başarılı öğrencisini, sanki onun hazin sonunu hissetmiş gibi, ölümünden bir yıl önce, kanatlarıyla bir melek gibi dans ederken canlandırmıştır. 1842 Paris doğumlu olan Emma Livry, 1862 yılında, yeni bir eserin provasını yaparken, sahne kostümü alev almış ve ağır bir şekilde yaralanmıştır. Aynı sene, yirmi yaşındayken hayata veda etmiştir (Yeşiltaş, 2011: cilt 2, 45).

Resim 5: Jean Auguste Barre, *Emma Livry*, 1861.

Jean Baptiste Carpeaux (1827-1875), 1866-1869 yılları arasında, Paris Operası'nın büyük alnacı için ünlü *Dans* grubunu (**Resim 6**) gerçekleştirmiştir. Başlangıçta, yapıyı süslemek için öngörülen dört grubu (Dans, Armoni, Müzik ve Opera) gerçekleştirmeyi Pierre Jules Cavelier (1814-1894), François Jouffroy (1806-1882), Eugène Guillaume (1822-1905) ve Jean Joseph Perraud (1819-1876) gibi heykelticiler üstlenmişlerdir. Ancak işleri yoğun olan Cavelier vazgeçince, 1865 yılında mimar Charles Garnier, dans heykelini Carpeaux'a vermiştir. Bütün Opera

binasının tek önemli heykeltıraşı olarak değerlendirilen Carpeaux, erotik yorumu ve çağın akademik eklektisizmine karşı takındığı olumsuz tavır göz önünde tutularak, İkinci İmparatorluk döneminin en ilginç heykeltıraşlarından biri olarak kabul edilmiştir. Tarihselci ve öğretici heykel anlayışına bağlı kalınmasını isteyen Garnier'ye karşı çıkabilen tek heykeltıraş olan Carpeaux'nun yapıtı, özgür, dinamik ve empresyonist bir atölyenin ürünüdür (Claudon, 1988: 129-130).

Resim 6: Jean Baptiste Carpeaux, *Dans*, 1868.

Carpeaux, Barok sanatçı Pierre Puget (1620-1694), Yeni Klasikçi usta Jean-Antoine Houdon (1741-1828) ve Romantik heykeltıraş Francois Rude'un (1784-1855) kendi dönemlerinde, heykele yaşam aşılamak için gösterdikleri gayreti devam ettirmeye çalışmıştır. Çağdaşı Antoine Louis Barye (1796-1875), kendini

hayvanların tasvirine adarken, Carpeaux insanları tercih etmiştir (Borgmeyer, 1917: 99).

Carpeaux, hocası Rude'un kesin sınırlar ve sakin yüzeyleriyle dikkat çeken rölyef üslubunu yumuşatmıştır. *Dans* adlı rölyef grubu, Romantik ressam Eugène Delacroix'nın (1798-1863) fırça darbelerindeki ruhsallığı taşımaktadır. Figürlerin doğaya uygun oranları, rahat tavırları, keyifli yüz ifadeleri, yüzyılın sanatsal etkilerini yansıtmaktadır (Reynolds, 1991, 38).

Rölyef gibi tasarlanan ancak üç boyutlu bir heykel görünümü kazanan ve 1868 yılında tamamlanan *Dans*, elindeki tamburun ritmine uygun hareket eden ve sırtındaki kanatlarıyla havaya yükselen yarı çıplak bir erkek Dans figürünü göstermektedir. Dans figürü, müziğe ayak uyduran, elleri mutlu bir şekilde kenetlenmiş yarı çıplak kadınlarla çevrelenmiştir. Konu klasik bakhanal sahnelerini hatırlatsa da, Carpeaux'nun gerçekçi yaklaşımı ve idealize etmeyi dışlayan tavrı, pek çok seyirciyi rahatsız etmiştir. Modern heykelin başlangıcını haber veren bu eserde sanatçı, romantik anlayışa karşı gerçekçilik ve pozitivizmi öne süren yeni sanat tavrını yansıtmaktadır (Palmer, 2011: 57). Figürlerin her birinde, mutluluk ve kahkaha vardır. Dans heykeli, izleyicine dansın coşkusu, yukarı doğru yükselen bedensel ve ruhsal neşeyi yansıtır.

Carpeaux, daha sonraki yıllarda, *Dans* heykelinden esinlenerek dokuz ayrı parça yaratmış, çeşitli malzemelerden küçük boyutlu çalışmalar üretmiştir. 1870 yılında gerçekleştirdiği *Üç Zarafet (Resim 7)* heykeli, dans eden Kharitleri, yüksek rölyef olan *Dans*'a nazaran, daha ahenkli bir bütünlük içinde göstermekte ve hareketi daha belirgin bir şekilde hissettirmektedir (www.clarkart.edu, 25 Ağustos 2014).

Resim 7: Jean Baptiste Carpeaux, *Üç Zarafet*, 1872.

Balenin özünü ortaya koyan jest, zarafet, renk ve hareket, eserleriyle hem Gerçekçilik hem de İzlenimcilik akımlarına yakın duran Edgar Degas'yı (1834-1917), sanat yaşamı boyunca, kırk yıldan uzun bir süre büyülemiş özelliklerdir. Degas'nın dans resimleri, janr resimlerini, atlarını, portrelerini ve yıkanan kadınlarını gölgede bırakarak tüm sanatına baskın çıkmıştır (Locheed, 2004: 98).

Degas, bale ile ilgilenmeye başladığı 1860'ların sonunda, Paris Opera binasının bulunduğu Le Peletier Sokağı'na yakın oturmaktadır. Gençliğinden beri operanın müdavimi olan sanatçıya, müzisyen arkadaşları da yardımcı olmuşlardır. Sanatçı, seyirci koltuklarında oturup çalışabildiği gibi, provalara da katılabiliştir (Schacherl, 1997: 12).

Degas, 1881 yılında gerçekleştirilen Altıncı İzlenimcilik Sergisi'nde, ilk ve tek kez olmak üzere, heykellerini izleyiciyle buluşturmuştur. Degas'nın, bu sergide yer alan *On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı* (1880) (**Resim 8**) adlı heykeli, farklı tepkiler uyandırmıştır. Bazıları ideal bir çirkinlikten söz ederken, Fransız yazar Joris

Karl Huysmans (1848-1907), heykelde bir devrimin gerçekleştiğini sezmiştir. Eleştirilenler, özellikle Degas'ın balmumundan yaptığı figüre, gerçek bir tütü ve bale papuçları giydirmesini, atkılardan yapılmış bir peruk ve saten bir kurdele takmasını şaşkınlıkla izlemişlerdir. Akademik kurallardan ve zengin sanat patronlarının verdiği siparişlerin kısıtlamalarından kendini soyutlayan Degas, normları umursamadan keyifle heykel üretmiştir (Growe, 2001: 77). Rahat bir dinlenme pozisyonunda görünen küçük dansçı, Paris Opérası'nda bale öğrencisi olan Marie van Goethem'i yansıtmaktadır. Degas'ın modelini dikkatle çalıştığı, sayısız karakalem ve pastel eskizde görülmektedir (www.metmuseum.org, 19 Eylül 2014).

Resim 8: Edgar Degas, On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı, 1880.

Degas, görme yeteneğini kaybettikçe, heykel çalışmalarına daha çok ağırlık vermiştir. 1898 yılında kör olan sanatçının balmumundan ya da alçıdan tasarladığı heykellerin bronz dökümleri, daha sonraki yıllarda yapılmıştır. Degas'ın heykel için seçtiği konular ve teknikler, resimlerindeki gibi çok daha devrimci bir ruh taşır, ancak heykeltıraşların onun öğretilerinden faydalanmaları uzun bir zaman

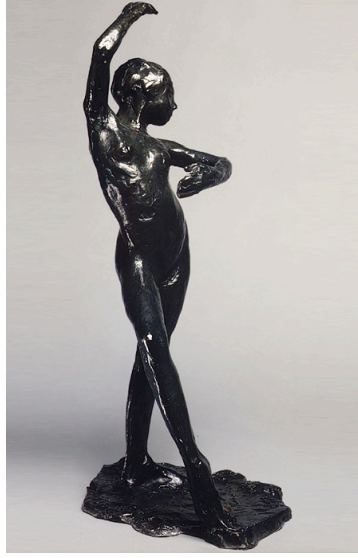
almıştır. Degas, kendi karanlığında, model yapmaya devam etmiştir (Hibbard, 1986: 429).

Klasik baleyi çok iyi bilen Degas, bu dans geleneğinin pek çok hareketini resim ve heykelinde canlandırmıştır. *Büyük Arabesk* (1885-90) (**Resim 9**) adlı heykeli, balenin temel pozisyonlarından birini yansıtmaktadır. Arabesk, bir bacağı üzerinde duran dansçının, diğer bacağı bükülmemiş bir diz ve gergin duran bir ayakla, arkaya doğru uzatmasından oluşur. Kolların çeşitli duruşlar alabildiği arabesk, 18. yüzyıldan beri bilinmektedir (Craine ve Mackrell, 2010: 19-20).

Resim 9: Edgar Degas, *Büyük Arabesk*, 1885-90.

Degas, 1884 tarihli *İspanyol Dansçı* (**Resim 10**) adlı heykelinde, İspanyol kültüründen etkilenen çağdaşı Edouard Manet (1832-1883) gibi, bu ülkenin izlerini sanatına yansıtmıştır. Manet, İspanyol dansını tuvaline yansıtırken; Degas, aynı konuyu bronzda çalışmıştır.

Resim 10: Edgar Degas, *İspanyol Dansçı*, 1884.

Akademik üslupta çalışan Jean Léon Gérôme (1824-1904), Degas gibi, hem resimleri hem de heykelleriyle sanat tarihinde yerini almıştır. 1847 yılındaki Salon sergisinde, ressam olarak ilk başarısını kazanan Gérôme, önemli siparişler almış, École des Beaux-Arts'da hocalık yapmıştır. 1878 yılı, kariyerinde bir dönüm noktası olmuş, elli dört yaşındayken heykel yapmaya başlamıştır. Çağdaşı olan pek çok Fransız heykeltıraş gibi, Gérôme da modellerini alçıyla yapmıştır. Dikkatli ve özenli çalışabilmek için alçıların insan boyutlarında tasarlayıp, alçının gerçekçi ve modele yakın olması için uğraşmıştır (www.indiana.edu, 7 Mayıs 2014).

Pek çok sanatçı, 19. yüzyıldaki arkeolojik buluntuları, kendi eserlerine taşımışlardır. 1844 yılında, Roma'yı ziyaret eden Gérôme, Roma ve Pompeii kentlerindeki arkeolojik zenginliğe heyecanla yaklaşmış; 1890'lı yıllarda antik sanatın etkilerini taşıyan pek çok küçük heykel yapmıştır. Antik Yunan kenti Tanagra'da ortaya çıkarılan, Hellenistik döneme tarihlenen ve genellikle mezarlara konulan Tanagra adıyla anılan bu küçük figürler, pişmiş topraktan yapıp, parlak renklerle boyanmışlardır (www.iub.edu, 16 Eylül 2014).

Sanatçı, 1890 yılındaki Salon sergisinde, *Tanagra* isimli mermer nü kadın heykelini sergilemiştir. Tanagra, arkeolojik kazı yapılan bir tepenin üzerinde oturmakta; ayağının altında bir balta ve toprağın üzerinde geçmiş dönem heykellerine ait baş ve ayaklar dikkat çekmektedir. İleriye doğru uzattığı sol elinde ise, çember dansı yapan küçük bir Tanagra figürü yer almaktadır. Gérôme, ertesı yıl, *Çember Dansçısı* (1891) (**Resim 11**) adlı eserini gerçekleştirmiş, mermer Tanagra'nın elindeki küçük figürden esinlenen bronz bir heykel yapmıştır.

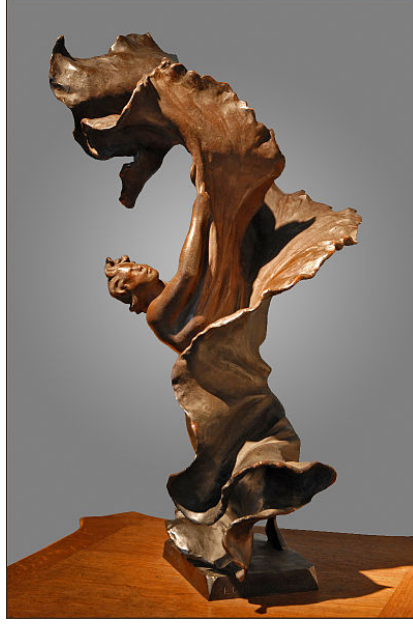
Resim 11: Jean Léon Gérôme, *Çember Dansçısı*, 1891.

Sanatçı, yaşadığı bu yaratım sürecini, 1890 yılında yaptığı *Mermerle Çalışırken* ya da *Tanagra'yı Yontan Heykeltıraş* (**Resim 12**) adıyla anılan resminde gözler önüne sermiştir. Gérôme'un otoportresini de sunan, onun ressam ve heykeltıraş kimliklerini vurgulayan, eser üretme aşamalarını yansıtan bu resim, izleyiciyi sanatçının atölyesine davet etmekte ve yaşamına bir pencere açmaktadır. Sadece mermer Tanagra heykelleri değil, aynı zamanda ay tanrıçası Selene heykeli ve duvardaki *Pygmalion* ve *Galatea* (1890) resmi de, izleyicinin dikkatine sunulmuştur.

Resim 12: Jean Léon Gérôme, *Mermerle Çalışırken*, 1890.

Pierre Roche ismiyle de anılan Fransız sanatçı Fernand Massignon (1855-1922), Amerikalı dansçı Loie Fuller'ı (1862-1928), heykelini yontarak ölümsüzleştiren pek çok sanatçıdan biridir. Fuller, güçlü erotik öğelerle donattığı dans tarzıyla, Paris'in gece hayatında ismini duyurmuştur. 1892 yılında, Folies Bergere'de sahneye çıkan Fuller'ın hayranları arasında Anatole France gibi ünlü Fransız entelektüelleri yer almıştır (Yeşiltaş, 2011: 360). Raoul François Larche (18601-1912), François Rupert Carabin (1862-1932), Théodore Louis Auguste Rivière (1857-1912) ve Gérôme, Fuller'ın cazibeli dansından etkilenen heykeltıraşlar arasında sayılabilir. Paris'in renkli gecelerini yansıtan sanatçılardan Henri de Toulouse Lautrec (1864-1901) tuvalinde, litografı ustası Jules Chéret (1836-1932) ise posterlerinde, Fuller'ın imgesini canlandırmıştır. Massignon'un 1894 yılında modelini gerçekleştirdiği *Loie Fuller* (Resim 13), dansçının güçlü enerjisini, yukarı doğru savrulan eteğinin rüzgarında hissettirmektedir.

Resim 13: Fernand Massignon, *Loie Fuller*, 1894.

Dansın, 19. yüzyıldan önceki dönemlerde de, çeşitli heykeltıraşların yaratımlarına esin kaynağı olduğu görülmektedir. Erken Rönesans sanatçılarından Luca della Robbia (1400-1482) 1438 yılında, Donatello (1386-1466) ise 1439'da, Floransa Katedrali'nin Cantoria adı verilen şarkıcılar için ayrılmış balkon bölümlerinde, dans eden puttoları gösteren rölyefleri tamamlamışlardır. Donatello, 1428-1438 yılları arasında, Prato Katedrali'nin dış cephesi üzerinde yer alan kürsünün çevresini dans ederek dönen puttolar üzerinde çalışmıştır. Kuzey Rönesans'ın heykel ustalarından biri olan Erasmus Grassier (1450-1518), 1480 yılında, ağaçtan Morris dansçısı heykelleri yapmıştır. Rokoko sanatçısı Clodion'un (1738-1814), dönemin ruhunu yansıtan küçük ve sevimli heykelleri arasında, dans eden Bakhante, Nympha ve Satirler dikkat çekmektedir.

19. yüzyılı izleyen 20. yüzyılda da, heykellerin dans ettiği görülmektedir. Camille Claudel'in (1864-1943) *Vals* (1905) adlı bronz çifti ve dışavurumcu sanatçı

Ernst Ludwig Kirchner'in (1880-1938), Afrika etkilerini taşıyan *Dans Eden Kadın* (1911) adlı ahşap heykeli, dikkat çeken örnekler arasındadır.

Heykel ve resim sanatlarının, dans sanatına yaklaşıırken, konu seçiminde, ortak bir yol izlediği görülmektedir. Musalar, Kharitler, Nymphalar ve Bakhanteler gibi mitolojik karakterlerin dansları, hem tuvalerde hem de taşa hayat bulmuştur. Yaşadığı dönemin önemli dansçıları ölüksüzleştirilen görsel sanatçılar, böylelikle dans tarihine de değerli bir katkıda bulunmuş olurlar. Dans sanatının usta isimleri özellikle Rokoko döneminde pek çok kez tuvalere konuk olmuştur. François Prévost (1680-1741), Marie Anne de Cupis de Camargo (1710-1770) ve Barbara Campanini (1721-1799), ressamların gözünden dans adımlarını izleyebildiğimiz isimler arasındadır. Heykel sanatında ise, sahnelerde parlayan yıldızlara, özellikle 19. yüzyılda, yaşam şansı verildiği görülmektedir. Fanny Elssler, Marie Taglioni, Emma Livry ve Loie Fuller'ın dans eden bedenleri, zarif ve dinamik hareketleri, bronzda yansıtılmıştır. Eski Ahit ve Yeni Ahit'teki anlatımlarda yer alan dans sahneleri, resim sanatında karşılık bulurken, heykel sanatında nadiren canlandırılmıştır. Eski Ahit'te Hz. Davut Golyat'a karşı zafer kazanınca, Hz. Miryam Hz. Musa ve İsrail halkı ile birlikte Kızıldeniz'i geçince, İzak ve Rebeka ise düğünlerinde mutluluklarını ifade etmek için dans etmişlerdir. Yeni Ahit'te anlatılan, erotik dansı ile Kral Hiroides'i etkileyip Vaftizci Yahya'nın idamını isteyen Salome ise, dansın baştan çıkarıcı hatta karanlık bir yönünü temsil etmektedir. Ressamların Salome'nin çarpıcı dans hareketlerine, heykeltıraşlara nazaran daha çok ilgi duyduğu görülmektedir. 19. yüzyıl Avrupa heykel sanatında Salome örneğine rastlanmadığı düşünülmektedir. Ancak, takip eden 20. yüzyılda, Demetre Chiparus (1886-1947) ve Fritz Ferdinand Preiss (1882-1943) gibi Art Deco heykel sanatçıları, bronz ve fildişinden etkili Salome'ler yaratmışlardır.

Resim Listesi

Resim 1: Bertel Thorvaldsen, Dans Eden Kız, 1817, alçı, yükseklik 54,5 cm, Thorvaldsens Museum, Kopenhag.

Resim 2: Bertel Thorvaldsen, Helicon'da Dans Eden Musalar, 1844 sonrası, mermer, 72,5 x 159 cm, Thorvaldsens Museum, Kopenhag.

Resim 3: Jean Auguste Barre, Fanny Elssler, 1837, bronz, Victoria and Albert Museum, Londra.

Resim 4: Jean Auguste Barre, La Sylphide'de Marie Taglioni, 1837, bronz, yükseklik 45 cm, The State Hermitage Museum, Saint Petersburg.

Resim 5: Jean Auguste Barre, Emma Livry, 1861, bronz, Courtauld Art Gallery, Londra.

Resim 6: Jean Baptiste Carpeaux, Dans, 1868, alçı, 232 cm, Musée d'Orsay, Paris.

Resim 7: Jean Baptiste Carpeaux, Üç Zarafet, 1872, bronz, 81,3 cm, Clark Art Institute, Massachusetts.

Resim 8: Edgar Degas, On Dört Yaşındaki Küçük Dansçı, 1880, bronz, korse, tütü, bale papuçları, peruk ve saten kurdele, yükseklik 97,8 cm, Metropolitan Museum of Art, New York.

Resim 9: Edgar Degas, Büyük Arabesk, 1885-90, bronz, 400 x 508 x 343 mm, Tate Gallery, Londra.

Resim 10: Edgar Degas, İspanyol Dansçı, 1884, bronz, yükseklik 43,2 cm, Metropolitan

Museum of Art, New York.

Resim 11: Jean Léon Gérôme, Çember Dansçısı, 1891, bronz, Indiana University Art

Museum, Bloomington.

Resim 12: Jean Léon Gérôme, Mermerle Çalışırken, 1890, tuval üzerine yağlıboya, Dahesh

Museum of Art, New York.

Resim 13: Fernand Massignon, Loie Fuller, 1894, bronz, Musée des Arts Decoratifs, Paris.

KAYNAKLAR

Borgmeyer, Charles Louis. "Among Sculptures". *Fine Arts Journal* 35.9 (September 1917): 98-128.

Claudon, Francis. *Romantizm Sanat Ansiklopedisi*. Çev. Özdemir İnce. İstanbul: Remzi Kitabevi, 1988.

Craine, Debra ve Judith Mackrell. *The Oxford Dictionary of Dance*. Oxford: Oxford University Press, 2010.

Grove, Bernd. Degas. Köln: Taschen, 2001.

Hibbard, Howard. *The Metropolitan Museum of Art*. New York: Harrison House, 1986.

Locheed, Jessica. "Degas'da Dans ve Zaman", Çev. A. Duru, *P Dünya Sanatı Dergisi* 32 (Kış 2004): 96-113.

Murray, Christopher John, ed. *Encyclopedia of the Romantic Era 1760-1850*. New York: Taylor & Francis Group, 2004.

Necatigil, Behçet. 100 Soruda Mitologya. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969.

Palmer, Allison Lee. Historical Dictionary of Romantic Art and Architecture. Maryland: Scarecrow Press, 2011.

Reynolds, Donald Martin. The Nineteenth Century. Cambridge: Cambridge University Press, 1991.

Schacherl, Lillian. Edgar Degas: Dancers and Nudes. Münih: Prestel, 1997.

Stewart, Jon. Kierkegaard and His Contemporaries: The Culture of Golden Age Denmark. Berlin: De Gruyter, 2003.

Yeşiltaş, Deniz. Küresel Bale & Dans Ansiklopedisi. İstanbul: Kalkedon Yayınları, 2011.
İnternet

Clark Art Institute, Massachusetts (Erişim 25 Ağustos 2014)

<http://www.clarkart.edu/Art-Pieces/8337>

Indiana University Art Museum (Erişim 7 Mayıs ve 16 Eylül 2014)

http://www.indiana.edu/~iuam/online_modules/metz/collection/m58.html

http://www.iub.edu/~iuam/online_modules/grand_tour/image_details3.php?imgID=63&ptID=6

Metropolitan Museum of Art (Erişim 19 Eylül 2014)

<http://www.metmuseum.org/collections/search-the-collections/120011285>

Thorwaldsens Museum, Kopenhag (Erişim 16 Haziran 2014)

<http://www.thorwaldsensmuseum.dk/en/collections/thorwaldsens-skulpturer/page/18?order/= &q=cupid>

Victoria and Albert Museum, Londra (Erişim 4 Mayıs 2013)

<http://collections.vam.ac.uk/item/O109308/figurine-barre-jean-auguste/>